

M. ULJANOVA

LENININ KIRJEITÄ OMAISILLE ¹

Meillä on olemassa Leninin teosten täydellinen kokoelma ja verrattain laajaa kirjallisuutta leninismistä (tieteellistä, tutkimusluontoista ja populäärikirjallisuutta); mutta Leniniä ihmisenä, erinomaisena, monipuolisena henkilönä, on tähän saakka kuvattu kerrassaan riittämättömästi tai ei juuri ollenkaan.

Vladimir Iljitšin kirjeet omaisille — äidilleen Maria Aleksandrovna Uljanovalle ja sisarelleen Maria Iljinitšnalle ², — vuodesta 1894 vuoteen 1917, ts. Vladimir Iljitšin vallankumouksellisen toiminnan alkuvuosista siihen saakka, kun hän Helmikuun vallankumouksen jälkeen palasi Venäjälle, täydentävät *osittain* tuota aukkoa. Noiden kirjeiden mukaan voidaan päätellä *vississä määrin* Vladimir Iljitšin elämäntavoista, hänen tottumuksistaan ja taipumuksistaan, hänen suhtautumisestaan ihmisiin jne. Vississä määrin tietenkin — teemme varauksen. Sillä, ennen kaikkea, tämä ei ole läheskään täydellinen hänen omaisilleen tuona aikana lähettämien kirjeiden kokoelma. Useiden muuttojen aikana kaupungista toiseen, monien kotitarkastusten ja vangitsemisien aikana, jotka kohdistuivat milloin milloin kehenkin perheemme jäseneen ja jolloin tavallisesti takavarikoitiin kaikki kirjeet, hukkui hyvin paljon Vladimir Iljitšiltä saatuja kirjeitä. Usein kirjeitä hukkui matkalla postia kuljettaessa, varsinkin imperialistisen sodan aikana. Sen vuoksi yksi ja sama asia saattoi joskus tulla toistettua useammassa kirjeessä peräkkäin. Lisäksi noissa kirjeissä on tsarismmin poliisiolojen leima. Tosin kaiken asiallisen kirjeenvaihdon

¹ Ks. V. I. Lenin. Kirjeitä omaisille. 1894—1919. Leningrad, Partizdat (Puoluekirjallisuuden kustantamo), 1934, s. 484 (NKP(b):n Keskuskomitean Marx—Engels—Lenin-instituutti).— *Toim.*

² Kirjeitä ei tavallisesti oltu tarkoitettu vain niille, joille ne oli osoitettu, vaan myöskin kaikille muille perheenjäsenille, ainakin kaikille yhdessä asuville, jottei „olisi tarvinnut kertailia”.— M. U.

(kaikki tiedotukset vallankumouksellisista tapahtumista, puoluelämästä yms.) olimme tuona aikana järjestäneet konspiratiivisesti, käytimme apunamme kemialla, kirjoitimme tavallisesti kirjoihin ja aikakausjulkaisuihin, ja ne lähetettiin vierailta, „puhtailla” osoitteilla¹. Mutta elämämme ja vallankumouksellinen toiminta olivat niin kiinteästi sidotut toisiinsa, että henkilökohtainen legaalinen kirjeenvaihto epäilemättä kärsi siitä suuresti ja me jouduimme tyypistämään sitä poliisiolojen takia. Vladimir Iljitš ei suotta kirjoittanut eräässä kirjeessä sisarelleen Maria Iljinitšnalle Vologdaan, missä tämä oli siihen aikaan karkotuksella: „Nykyoloissamme meidän (sinun ja varsinkin minun) on kovin vaikeaa olla kirjeenvaihdossa siten kuin haluttaisi”.

Eikä se koskenut ainoastaan Maria Iljinitšnaa, vaan kaikkia perheemme jäseniä, sillä sukulaisuus Vladimir Iljitšin ja heidän välillä oli synnyntäisen sukulaisuuden lisäksi myös katsantokantojen ja vakaumusten sukulaisuutta. Kaikki me (myös Anna Iljinitšnan puoliso M. T. Jelizarov) olimme silloin sosialidemokraatteja, kuuluimme puolueen vallankumoukselliseen siipeen, kaikki osallistuimme suuremmissa tai pienemmissä määrin vallankumoukselliseen toimintaan. Myöskin äitimme oli aatteellisesti meidän mukana, vaikka hän oli 90-luvun lopulla, jolloin kotitarkastuksia ja vangitsemisia tapahtui perheessämme hyvin usein, jo seitsemännellä kymmenellä.

Vallankumouksellisten kaikki kirjeet avattiin ja tarkastettiin, ja siksi piti turvautua kaikenlaisiin viittauksiin, sovittuihin merkintöihin ym., jotta olisimme voineet jotenkin kosketella meitä kiinnostavia asioita, tiedottaa jonkin illegaalisen kirjeen saamisesta, kysellä tuttavista jne.

Vladimir Iljitšin kirjeissä, jotka oli osoitettu suoraan äidille, sisarelle tai veljelle, ei ollut juuri laisinkaan nimiä — se olisi saattanut aiheuttaa ikävyyksiä henkilölle, jonka nimi mainittiin tuollaisessa kirjeessä. Eikä meillä tietenkään ollut pienintäkään halua saattaa ketään minkäänlaisiin ikävyyksiin. Vladimir Iljitšin kirjeissä saattoi tavata vain sellaisten tovereiden tai tuttavien nimiä, joiden tuttavuus meidän kanssamme oli nüinkin poliisin tiedossa erilaisten seikkojen takia (yhteinen karkotus samasta asiasta, opiskelu samassa oppilaitoksessa yms.) tai perustui puhtaasti asialliseen kanssakäyntiin (kustantajien ja kirjakauppioiden sukunimiä jne.). Välttyäkseen mainitsemasta jonkun enemmän tai vähemmän legaalisen tuttavan nimeä, kenestä Vladimir Iljitš halusi jotain tiedottaa tai kenelle hän halusi lähettää terveisiä yms., hän turvautui aina noissa kirjeissä salanimiin ja sellaisiin sanontoihin, jotka liittyivät johonkin tiedossamme

¹ Niiden säilyttäminen Venäjällä oli tietenkin mahdotonta, ja niistä säilyi vain osa ulkomailla tehtyinä kopioina.— M. U.

olevaan tosiasiaan tai tapahtumaan. Niinpä Vladimir Iljitš nimittää „historikoksi” (tarkoittaen hänen historia-aiheisia teoksiaan) I. I. Skvortsov-Stepanovia, jonka kanssa hän oli yhteen aikaan — Anna Iljiničnan ja Maria Iljiničnan välityksellä — vilkkaassa kirjeenvaihdossa. Lähettäessään terveisiä V. V. Vorovskille, joka oli karkotuksella Vologdassa samaan aikaan kuin Maria Iljinična, Vladimir Iljitš kirjoittaa: „Terveisiä puolalaisille ystäville, toivon, että he kaikin tavoin auttaisivat”. „Kiinalaisella matkailijalla” hän tarkoittaa A. P. Skljarenkoa, joka palveli silloin rautatiellä Mandžuriassa; „herralla, jonka kanssa me viime vuonna soutelimme”, — V. A. Levitskiä jne.

Myös illegaalisten julkaisujen, konspiratiivisten tiedotusten ja kirjoihin kemiallisesti kirjoitettujen kirjeiden ym. lähettämisestä piti kirjoittaa vertauksin.

Joulukuun lopulla 1900 näitä rivejä kirjoittava lähetti Vladimir Iljitšille ulkomaille sinne matkustaneen H. B. Krasinin mukana „Sosialistivallankumouksellisten puolueen manifestin” sovitellen sen albumiin joidenkin valokuvien joukkoon. Tuo lähetys ilahdutti kovin Vladimir Iljitšiä, ja kirjeessä tammikuun 16 päivältä 1901 hän kirjoitti: „Olen oikein kiitollinen lähettämistänne kirjoista ja varsinkin niistä erittäin kauniista ja mielenkiintoisista valokuvista, joita serkkuni on lähettänyt Wienistä; haluaisin kovin mielelläni saada useammin tällaisia lahjoja”.

„Iskraa” ja muita illegaalisia julkaisuja lähetettiin Venäjälle muun muassa kirjekuorissa „puhtailla”, julkisilla osoitteilla. Vladimir Iljitšin kirjeissä tiedotettiin joskus sellaisesta lähetyksestä, jotta meillä olisi ollut mahdollisuus tiedustella sitä aikanaan kirjeen saajalta. Nähtävästi sellainen tiedotus sisältyi myös Vladimir Iljitšin seuraaviin sanoihin (kirje joulukuun 14 päivältä 1900): „Lähetin sinulle, muistaakseni 9 päivänä, pikku esineen, joka kiinnostaa sinua”. „Volodja oli hyvin iloinen pitkän kirjeesi johdosta”, kirjoittaa Nadežda Konstantinovna kirjeessään helmikuun 8 päivältä 1916. „Mahdollisesti löydät vieläkin aikaa kirjoittamiseen.” Koska meidän legaalin kirjeenvaihtomme ei ollut milloinkaan erittäin laaja, ja imperialistisen sodan aikana, jolloin tuo kirje oli kirjoitettu, me lähetimme kirjeet pääasiassa vakuutettuina, sillä monet kirjeet hukkuivat, noilla esittämillemme sanoilla tarkoitetaan nähtävästi kirjaan kirjoitettua illegaalista kirjettä.

Ulkomailla olonsa alkuaikoina, vuonna 1900, jolloin Vladimir Iljitš ei vielä tiennyt, asettuuko hän sinne vakituisesti asumaan, hän ei konspiratiivisista syistä antanut meille kirjeenvaihtoa varten omaa henkilökohtaista osoitettaan. Kun hän asui Sveitsissä tai Münchenissä, me kirjoitimme hänelle Pariisiin ja Prahaan. Niinpä kirjeessään maaliskuun 2 päivältä 1901 hän tiedotti uuden osoitteensa lisäten, että „muutin yhdessä asuntoni isännän

kanssa”, Franz Modraček, jonka osoitteella meidän kirjeemme kulkivat, todellakin muutti silloin uuteen asuntoon, mutta Vladimir Iljitš asui edelleenkin Münchenissä sijaitsevassa vanhassa asunnossaan.

* * *

Vladimir Iljitšin eräänä luonteenomaisena piirteenä oli suuri tarkkuus ja täsmällisyys, hän oli myös erittäin säästeliäs varojen käyttämisessä, muun muassa omiin henkilökohtaisiin tarpeisiinsa. Nähtävästi nuo ominaisuudet periytyivät Vladimir Iljitšille äidiltä, jota hänen luonteensa monessa suhteessa muistutti.

Se, miten säästeliäs ja taloudellinen Vladimir Iljitš oli omiin kuluihinsa nähden, näkyy hänen kirjeestään lokakuun 5 päivältä 1895.

„Nyt olen ensi kerran Pietarissa pitänyt kirjaa tuloista ja menoista nähdäkseni paljonko todella kulutan. Osoittautui, että käytin kuukaudessa, elokuun 28 päivästä syyskuun 27 päivään, kaikkiaan 54 rpl. 30 kop., lukuunottamatta maksua hankkimistani esineistä (noin 10 rpl.) ja menoja erääseen oikeusjuttuun (myös noin 10 rpl.), sillä mahdollisesti tulen käymään oikeutta. Tosin noista 54 ruplasta on osa sellaisia menoja, joita ei tule olemaan joka kuukausi (kalossit, puku, kirjoja, laskuja yms.), mutta jos nekin lasketaan pois (16 rpl.), niin menot ovat sittenkin liian suuret — 38 rpl. kuukaudessa. Tietty asia, olen elänyt tuhlaavasti: käytin esimerkiksi yksistään hevosraitioon 1 rpl. 36 kop. kuukaudessa. Vakiinnuttuani asumaan tulen nähtävästi kuluttamaan vähemmän.”

Ja hän todellakin säästi, varsinkin silloin, kun hänellä ei ollut omia tuloja ja piti turvautua „avustukseen”, kuten hän nimitti äidiltä saatua raha-apua. Hän säästi siinä määrin, ettei tilannut vuonna 1895 asuessaan Pietarissa edes „Russkije Vedomosti” lehteä¹, vaan luki yleisessä kirjastossa „kahden viikon vanhoja numeroita”. „Mahdollisesti tilaan sen, kun saan työtä täällä”, kirjoitti hän sisarelleen.

Tuo piirre jäi Vladimir Iljitšille, koko elinajaksi ilmeten selvästi ei vain niinä aikoina, jolloin hän maanpaossa ollessaan ei onnistunut löytämään kustantajaa kirjallisille tuotteilleen (muistakaamme esimerkiksi se tosiasia, että „Agraarikysymys” lojui kokonaista 10 vuotta ja näki päivänvalon vasta 1917), ja Vladimir Iljitš joutui toisinaan suorastaan huolestuttavaan asemaan, vaan myöskin silloin, jolloin hänen aineellinen asemansa oli täysin turvattu, ts. vuoden 1917 vallankumouksen jälkeen.

¹ „Russkije Vedomosti” oli siihen aikaan säädyllisin ja mielenkiintoinen porvarillinen sanomalehti.— M. U.

Se, missä Vladimir Iljitšin oli kuitenkin vaikea säästää, oli — kirjat. Hän tarvitsi niitä työssään ollakseen perillä ulkomaiden ja Venäjän politiikasta ja taloudesta jne.

„Suureksi mielipahakseni huomaan”, kirjoittaa hän äidille kirjeessään elokuun 29 päivältä 1895, „että raha-asiani ovat taas „tukalassa tilassa”: „viettelys” kirjojen ym. ostamiseen on niin suuri, että rahat menevät kuin kaivoon”. Mutta siinäkin hän koetti pidättäytyä tehden työtä kirjastoissa; se turvasi hänelle samalla rauhallisimmat työolot, sillä kirjastoissa vallitsi hiljaisuus eikä käyty loputtomia, väsyttäviä keskusteluja, jotka olivat niin ominaisia vieraassa ympäristössä ikävöiville maanpakolaisille, koska tuohon ympäristöön he eivät olleet tottuneet, ja kevensivät ilomielin sydäntään keskusteluilla.

Kirjastoa Vladimir Iljitš käytti niin ulkomailla kuin Venäjällä eläessäänkin. Pietarista äidille lähettämässään kirjeessä hän kirjoitti, että on tyytyväinen uuteen huoneeseensa, joka on „lähellä keskusta (esim. kirjastoon on vain 15 minuutin matka)”. Matkalla karkotukseen hän käytti Moskovassa viettämänsä lyhyen ajankin työskentelyyn Rumjantsevin museossa. Ja asuessaan Krasnojarskissa ja odottaessaan laivaliikenteen alkua voidakseen matkustaa Minusinskin kihlakuntaan, hän työskenteli Judinin kirjastossa, vaikka sitä varten hänen piti tehdä joka päivä noin 5 virstan matka.

Karkotuksessa, missä kirjastoista ei voinut olla puhettakaan, Vladimir Iljitš koetti korvata niiden puutteen pyytämällä meitä järjestämään hänelle lainakirjaston kirjojen lähettämisen postitse. Muutamia sellaisia yrityksiä tehtiinkin, mutta lähettämiseen kului liian paljon aikaa (noin kuukausi sinne ja takaisin), kun taas lainasto antoi kirjoja vain määrääjäksi.

Sellaiseen toimenpiteeseen Vladimir Iljitš turvautui myöhemminkin. Niinpä kirjeessään Anna Iljinitšnalle tammikuun 31 päivältä 1914 hän kirjoitti: „Mitä tulee vuosien 1905—1908 rikosasioita koskevaan tilastotietokokoelmaan, niin pyydän, ettette ostaisi sitä (tarpeetonta; liian kallis), vaan ottaisitte kirjastosta (joko valantehneiden asianajajien neuvoston tai Valtakunnanduuman kirjastosta) ja lähettäisitte kuukaudeksi”.

Ulkomailla ollessaan Vladimir Iljitš käytti vakituisesti kirjastoja. Berliinissä hän työskenteli keisarillisessa kirjastossa. Genevessä hänellä oli mieluinen „klubi” (Société de Lecture), johon piti kirjoittautua ja maksaa määrätty jäsenmaksu, tosin ei kovin suuri siihen nähden, että sai mahdollisuuden työskennellä tuon „klubin” kirjastossa. Pariisissa hän työskenteli Kansallisessa kirjastossa, vaikkakin valitteli, että se oli „huonosti järjestetty”; Lontoossa hän työskenteli Britannian museossa, ja vain Münchenissä asuessaan hän sääliitteli, että „täällä ei ole kirjastoa”, ainoastaan Krakovassa hän käytti vähän kirjastoa. Kirjeessään

M. I. Uljanovalle huhtikuun 22 päivästä 1914 hän kirjoitti, että „täällä (Krakovassa.— M. U.) ...kirjasto on huono ja tavattoman epämukava enkä ole käynyt siellä useinkaan...”. Työskentely lehdessä („Pravdassa”), monenlaiset yhteydet tovereihin, joita saapui Vladimir Iljitšin luo Krakovaan paljon suuremmassa määrin kuin aikaisemmin Ranskaan tai Sveitsiin, Valtakunnanduuman sosialidemokraattisen ryhmän työn johtaminen, puoluekonferenssit ja puolueen neuvottelukokoukset ym. eivät antaneet mahdollisuutta kiinnittää suurempaa huomiota tieteelliseen työhön. „Olemme useamman kerran muistelleet”, kirjoittaa Vladimir Iljitš, „Genevää, missä oli parempi työskennellä, hyvä kirjasto eikä elämä ollut näin hermoillekäypää ja tolkutonta”.

Ja kun Vladimir Iljitš imperialistisen sodan alussa Galitsiassa tapahtuneen vangitsemisen jälkeen joutui jälleen Sveitsiin, niin hän kirjoitti: „Kirjastot ovat täällä hyviä, ja olen järjestäytynyt melko mukavasti siinä mielessä, että voin käyttää hyväkseni kirjoja. Mieluista on lukeakin sen ajan jälkeen, jolloin tein joka päivä vain lehtityötä”. Sitten hän matkusti Nadežda Konstantinovan kanssa Bernistä Zürichiin, voidakseen muun muassa „työskennellä täkäläisissä kirjastoissa” (tehdn kuitenkin voimaeräisesti poliittista puolueityötä, mitä kuvastaa selvästi muun muassa XI „Lenin-kokoelmassa” julkaistu hänen ja tov. Karpinskin välinen kirjeenvaihto tuolta ajalta), jotka hänen sanonsensa mukaan „ovat paljon parempia kuin berniläiset kirjastot”.

Joskin Vladimir Iljitš oli ulkomailla hyvissä oloissa siihen nähden, että käydessään kirjastoissa hän sai lukea vieraskielisiä kirjoja, katsella ulkolaisia sanomalehtiä ja aikakausjulkaisuja, niin venäjänkielisistä kirjoista sitä vastoin oli aina kova puute. „Saksankielisiä kirjoja saan täällä helposti”, kirjoitti hän kirjeessään huhtikuun 2 päivästä 1902, „niistä ei ole puutetta. Mutta venäjänkielisiä kirjoja ei riitä”.

Ja epäilemättä se, ettei ollut saatavissa jotain tarvittavaa venäjänkielistä kirjaa, häytti usein Vladimir Iljitšin työtä hänen eläessään ulkomailla. Siksi hänen omaisilleen lähettämässään kirjeissä saattaa usein tavata pyyntöjä jonkin sellaisen kirjan lähettämisestä, jota hän tarvitsi työtään varten (tilastotietoja, kirjoja agraarikysymyksistä, filosofiasta jne.), ja myöskin kirjauutuuksien, aikakausjulkaisujen ja kaunokirjallisuuden lähettämisestä. Näin ollen noista kirjeistä voidaan jossain määrin päätellä siitä, minkä tietualan kirjallisuus kiinnosti Vladimir Iljitšiä kunakin määrättynä ajankohtana ja minkä teoksensa kirjoittamiseen hän sitä käytti.

Tästä kirjallisuudesta häntä kiinnostivat erityisesti tilastokokoelmat.

Se, miten suuren merkityksen Vladimir Iljitš antoi tilastotiedoille, „tarkoille tosiasioille, kiistattomille tosiasioille”, näkyy

selvästi hänen teoksistaan, niistä konsepteista, otteista ja laskelmista, joita hän oli tehnyt ennen noiden teosten kirjoittamista. Kuvaavana esimerkkinä tässä suhteessa on hänen kesken jäänyt ja vielä julkaisematon teoksensa „Tilastotiede ja yhteiskuntaoppi”¹ — P. Pirjutševin nimellä (uusi salanimi, jonka Vladimir Iljitš otti itselleen helpottaakseen teoksen julkaisemista). Teos on omistettu kysymykselle, joka koskee „kansallisten liikkeiden merkitystä ja osuutta, kansallisen ja internationalisen välistä keskinäissuhdetta”.

Tuosta teoksesta löydämme seuraavanlaisen kohdan:

„Yhteiskunnallisten ilmiöiden alalla”, kirjoittaa Vladimir Iljitš, „ei ole mitään sen tunnetumpaa ja paikkansapitämättömämpää menettelyä kuin on *erillisiin* pikkuasioihin takerteleminen ja esimerkeillä leikkittely. Esimerkkien valitseminen yleensä on kovin helppoa, mutta sillä ei ole mitään merkitystä tai sillä on vallan kielteinen merkitys, koska eri tapahtumat muodostavat historiallisesti konkreettisen tilanteen koko sisällön. Tosiasiat, jos ne otetaan *kokonaisuutena*, *keskinäisessä yhteydessä*, eivät ole ainoastaan „epäämätön”, vaan myös ehdoton todistuskappale. Pikkuasiat, jos niitä ei oteta kokonaisuutena eikä keskinäisessä yhteydessä, jos ne ovat erillisiä ja mielivaltaisia, ovat nimenomaan vain leikkittelyvälineitä tai vielä jotain pahempaa... On pyrittävä luomaan tarkoista ja kiistattomista tosiasioista sellainen perusta, johon voitaisiin nojautua, johon voitaisiin verrata mitä tahansa niistä „yleisistä” tai „esimerkiksi kelpaavista” järjestyksiä, joita muutamissa maissa käytetään nykyään niin kovin väärin. Jotta niistä muodostuisi todella perusta, ei pidä ottaa erillisiä tosiasioita, vaan tarkistettavaan kysymykseen liittyvien tosiasioiden *koko kokonaisuus, ilman ainoatakaan* poikkeusta, sillä muuten syntyy kiertämättä epäilystä, ja aivan oikeutettua epäilystä sen suhteen, että tosiasiat on valikoitu tai haettu mielivaltaisesti, että kokonaisuuden muodostavien historiallisten ilmiöiden objektiivisen yhteyden ja keskinäisen riippuvaisuuden asemesta tarjotaan „subjektiivinen” kyhäelmä mahdollisesti likaisen asian puoltamiseksi. Sellaistahan sattuu... useammin kuin luulemmekaan”².

Vuonna 1902 Vladimir Iljitš pyysi lähettämään hänelle ulkomaille niistä kirjoista, joita hänellä oli ollut mukana Siperiassa, „*kaikki* tilastolliset”³, joita (kuten hän kirjoitti kirjeessään

¹ Ks. V. I. Lenin, Teokset, 23. osa, 4. ven. painos, ss. 265—271.— *Toim.*

² V. I. Lenin, Teokset, 23. osa, 4. ven. painos, ss. 266—267.— *Toim.*

³ Nuo tilastotiedot, joita Vladimir Iljitš käytti kirjaansa „Kapitalismin kehitys Venäjällä” varten, sai vuonna 1929 ulkomailta yhdessä Vladimir Iljitšin muiden kirjojen kanssa Lenin-instituutti, ja noissa kirjoissa olevien otteiden ja huomautusten perusteella voidaan tehdä vielä monia arvokkaita yhteenvetoja Iljitšin työstä.— M. U.

huhtikuun 2 päivältä 1902) „olen alkanut hiukan ikävöidä...”. Myöhemmin, saadakseen eri kaupungeista ja sitä paitsi täsmällisemmin, tilastotieteellistä aineistoa, Vladimir Iljitš kirjoitti vieläpä erikoisen anomuksen¹ Moskovassa talvella 1908—09 koolla olleen lääkärien ja luonnontutkijain edustajakokouksen tilastotieteilijöille (tuossa edustajakokouksessa oli tilastotieteilijäin alajaosto). Tuohon anomukseen vastasivat monet maaseudun tilastotieteilijät, ja kirjeessään tammikuun 2 päivältä 1910 Vladimir Iljitš kirjoitti: „Sain vielä tilastoa koskevan kirjeen Rjazanista — mainiota, tullen nähtävästi saamaan apua monilta”.

Vuonna 1908, jolloin Vladimir Iljitš kirjoitti „Materialismia ja empiriokritisismia”, hän tilasi itselleen prof. Tšelpanovin kirjan Avenariuksesta ja hänen koulukunnastaan, kirjan „Immanenssifilosofiasta” ja muita. Tuosta teoksestaan hän kirjoitti sisarelleen: „Olen tehnyt paljon työtä tutkiessani machilaisia ja luulen päässeeni selville kaikista heidän (myöskin „empiriomonismin”) sanoinkuvaamattomasta typeryydestä”.

Tiedustellessaan, olimmeko saaneet käsikirjoituksen uusimmasta kapitalismista („Imperialismi kapitalismin korkeimpana asteena”), Vladimir Iljitš kirjoitti: „Annan tälle taloustieteelliselle teokselle erikoisen suuren merkityksen ja haluaisin kovin nähdä sen pikemmin julkaistuna kokonaan” (kirje lokakuun 22 päivältä 1916). Kuten tunnettua, hänen viimeainittu toivomuksensa ei tullut täytettyä (vaikka Vladimir Iljitš „kaikin mokoimin koetti sopeutua „ankaruuteen””, kuten hän kirjoitti kirjeessään M. N. Pokrovskille heinäkuun 2 päivänä 1916²): Vladimir Iljitšin teosta muutettiin ja supisteltiin monissa kohdissa, ja vasta kymmenen vuoden kuluttua se näki päivänvalon alkuperäisessä asussaan.

Vladimir Iljitšin omaisilleen lähettämistä kirjeistä saamme tietää, minkä yhteydessä Vladimir Iljitš alkoi kirjoittaa (vielä julkaisematonta) kirjaa „Nykyaikaisen maanviljelyksen kapitalistinen järjestelmä”³. Kirjeessään lokakuun 22 päivältä 1916 hän kirjoitti sisarelleen: „Sinä kirjoitat, että kustantaja haluaisi julkaista „Agraarikysymyksen” kirjana eikä kirjasena. Käsitän sen niin, että minun on lähetettävä jatkoa (ts. täydennyksenä siihen, mitä olen kirjoittanut Amerikasta, minun on kirjoitettava vielä lupaamani — Saksasta). Ryhdyn kirjoittamaan tuota teosta heti, kun vain lopetan sen, mitä minun on kirjoitettava vanhalta kustantajalta saamani etumaksun korvaamiseksi”. Mainitun teoksen käsikirjoitus, jota säilytetään Instituutissa, on lopetta-

¹ Sen julkaisemismahdollisuudesta olemme kiitollisuudenvelassa Moskovan santarmihallinnolle, joka säilytti sen papereissaan.— *M. U.*

² *V. I. Lenin*, Teokset, 35. osa, 4. ven. painos, s. 179.— *Toim.*

³ *Ks. V. I. Lenin*, Teokset, 16. osa, 4. ven. painos, ss. 387—410.— *Toim.*

matta. Nähtävästi vallankumous esti Vladimir Iljitšiä lopettamasta sitä.

Lukijoille esittämämme Vladimir Iljitšin kirjeet antavat jonkinlaisen kuvan myös oloista, joissa hän suoritti kirjallista työtään, ja niistä vaikeuksista, jotka liittyivät tuon työn tulosten julkaisemiseen. Tarkoitamme hänen legaalisia tuotteitaan. Siinä suhteessa Vladimir Iljitš oli koko vallankumousta edeltäneen kauden (lukuunottamatta ensimmäisen vallankumouksen kautta ja „Zvezdan” ja „Pravdan” aikakautta — vuosia 1912—1914, jolloin hänellä oli mahdollisuus työskennellä legaalisisissa sanomalehdissä ja jolloin puolueella oli, vaikkakin lyhyen ajan, myös omia julkisia kustantamoja) epäsuotuisissa oloissa ei vain siksi, että ulkomailla hän muun muassa tunsikin alinomaa puutetta työtä varten tarvittavista venäjänkielisistä kirjoista ja muusta aineistosta.

Suuria vaikeuksia aiheuttivat niinkään sensuuriolot: Vladimir Iljitšin kirjoituksia lyhennettiin ja vääristeltiin (kuten esimerkiksi kirjoitus „Epäkriittillistä kritiikkiä”), kirjoja takavarikoitiin („Agraarikysymys”, II osa) jne., jne. Tämän lisäksi suuria vaikeuksia aiheutti myös eristäytyneisyys Venäjältä, ja usein oli sen takia mahdotonta ottaa välitöntä, kiinteää yhteyttä kustantamoihin ym. Kuvaavia ovat esimerkiksi hänen lukuisat yrityksensä saada työtä Granatin Ensyklopedista sanakirjaa laadittaessa. „Olisi hyvä, jos saisin työtä Ensyklopedisen sanakirjan laatimisessa”, kirjoitti hän kirjeessä sisarelleen joulukuun 22 päivänä 1914, „mutta sitä on varmaankin vaikea järjestää, ellei ole mahdollisuutta tutustua toimituksen sihteeriin”. Tuota tuttavuutta ei ollut, ja kun Vladimir Iljitš kääntyi välittömästi Granatin toimituksen puoleen, niin hän ei aina saanut edes vastausta kirjeisiinsä. „Eikö sieltä voisi jo saada työtä Ensyklopedista sanakirjaa varten”, kirjoitti hän sisarelleen helmikuussa 1915. „Kirjoitin siitä sihteerille, mutta hän ei vastaa”¹. „Olen täällä valitettavasti kokonaan vailla yhteyksiä kustantamoihin”, kirjoitti hän 1912.

Ja elleivät toverit ja omaiset olisi antaneet Vladimir Iljitšille suurta apua kustantajien etsimisessä ja hänen teostensa oikoluvussa, niin niiden julkaiseminen olisi viivästynyt vieläkin enemmän. Sisaret ja veli eivät kuitenkaan aina kyenneet auttamaan Vladimir Iljitšiä, varsinkaan silloin, kun he olivat vankilassa tai karkotuksessa. Esimerkiksi 1904 hän pyysi äitiä antamaan Mark Timofejevitsin osoitteen, jolle Iljitšillä oli „kirjallisuutta koskevaa asiaa” (kirje tammikuun 20 päivältä 1904).

¹ Asiat eivät tuona aikana olleet sen paremmin muidenkaan kustantajien Vladimir Iljitšin kirjeisiin antamien vastausten kannalta. Ks. tämän johdosta Leninin kolmatta kirjettä (marraskuun 27 päivältä 1901) L. I. Axelrodille. (XI „Lenin-kokoelma”, s. 326.)— M. U.

Vladimir Iljitš ei osannut ainoastaan järjestelmällisesti, uutterasti ja tavattoman hedelmällisesti työskennellä, vaan hän osasi myöskin levätä, kun siihen tarjoutui mahdollisuus. Parhaana lepona hänelle oli läheisyys luontoon ja hiljaiset seudut. „Täällä (Seivästössä Suomessa, missä hän lepäsi saavuttuaan „kauhean väsyneenä” puolueen V edustajakokouksesta.— M. U.) voi mainiosti levätä, harrastamme uintia ja teemme kävelymatkoja, on hiljaista ja rauhallista. Hiljaisuus ja lepo ovat minusta nyt parasta.” Lepo siellä oli todellakin mainiota, sillä Lidia Mihailovna Knipovitš oli ympäröinyt hänet poikkeuksellisen suurella huomiolla ja huolenpidolla. Myöhemmin hän muisteli tätä samaa, kun kirjeessään Maria Iljinitšnalle, joka oli juuri toipunut vakavasta lavantaudista, kirjoitti: „Nytpä sinutkin pitäisi lähettää Seivästöön!”

Vladimir Iljitš piti kovasti luonnosta, ja hänen kirjeistään saattoi yhtä mittaa löytää kuvauksia luonnon kauneudesta, pakotipa kohtalo hänet matkustamaan minne tahansa. „Luonto on täällä rehevää”, kirjoitti hän äidilleen matkalta Sveitsiin 1895. „Ihailin sitä koko ajan. Heti sen saksalaisen kylän jälkeen, josta lähetin sinulle kirjeen, alkoivat Alpit, järviä on yhtä mittaa, en voi hellittää katsettani vaunun ikkunasta”. „Teen kävelymatkoja — nykyään täällä on hauska olla ulkosalla”, kirjoitti hän Maria Aleksandrovnalle, „Pihkovassakin (ja samoin sen ympäristössä) on nähtävästi paljon kauniita paikkoja”... „Äskettäin... olin soutelemassa... eräällä kauniilla järvellä ja nautin ihanista näköaloista kun oli niin mainio sää...”, tiedotti hän ulkomailta. „Joku päivä sitten teimme Nadjan ja erään ystävän kanssa oivallisen kävelymatkan Salèvelle. Alhaalla Genevessä oli joka paikassa sumua ja hämärää, mutta vuorella (noin 1200 metriä merenpinnan yläpuolella) oli runsaasti aurinkoa, lunta, siellä täällä näkyi kelkkoja, oli aivan hyvä venäläinen talvipäivä. Mutta alhaalla — „la mer du brouillard” vuoren juurella oli todellinen sumu- ja pilvimeri, jonka läpi ei voinut nähdä mitään, vain vuoret häämöttivät näköpiirissä, ja niistäkin vain korkeimmat. Vieläpä pieni Salèvekin (900 metriä) oli kokonaan sumun peitossa.”— „Me Nadjan kanssa olemme matkustelleet ja kulkeneet jalan ristiin rastiin jo melkein koko lähiseudun, olemme olleet erittäin kauniilla paikoilla”, luemme kirjeestä syyskuun 27 päiväältä 1902. Vladimir Iljitš oli nähtävästi oikeassa kirjoittaessaan: „Me olemme täällä meikäläisistä ainoat, jotka tutustumme perinpohjin kaupungin ympäristöön. Olemme löytäneet erilaisia „kyläpolkuja”, tunnemme kaupungin *kaikki* lähitienoot, aiomme käydä kauempanakin”.

Elleivät Vladimir Iljitš ja Nadežda Konstantinovna onnistuneet pääsemään kesällä joksikin aikaa kaupungin ulkopuolelle, missä he järjestelivät heti „elämän kyläläiseen tapaan” („nousi-

vat aikaisin ja kävivät nukkumaan hyvin myöhään”), niin he esimerkiksi Sveitsissä ollessaan lähtivät toisinaan jalkaisin vuorille. Kuvauksen eräästä tuollaisesta retkestä löydämme Nadežda Konstantinovnan kirjeestä, jonka hän lähetti Maria Aleksandrovnalta heinäkuun 2 päivänä 1904. „On kulunut jo viikko siitä, kun pääsimme lähtemään Genevestä”, luemme kirjeestä, „ja lepäämme sanan täydessä merkityksessä. Toimet ja huolet jätimme Geneveen, ja täällä nukumme 10 tuntia vuorokaudessa, uimme, kävelemme — Volodja ei lue kunnolla edes lehtiäkään, otimme yleensäkin mahdollisimman vähän kirjoja mukaan, ja nekin lähetämme huomenna lukemattomina takaisin Geneveen, mutta itse panemme kello 4:ltä reput selkään ja lähdemme pariaksi viikoksi vuorille. Menemme Interlakiin ja sieltä Luzerniin, luemme Bedeckeriä ja harkitsemme tarkoin matkamme... Olemme Volodjan kanssa tehneet sopimuksen — olla puhumatta mistään töistä, sillä eiväthän työt tekemällä lopu, olla puhumatta ja, jos mahdollista, myöskin ajattelemasta niitä”.

Mutta sellaiset retket olivat varsin harvinaisia, ja niitä tehtiin vain silloin, kun työ ja ryhmäkuntalainen kiihkoilu vaikuttivat liian voimakkaasti terveydentilaan ja hermoihin, kuten tapahtui vuosien 1903—1904 talven, siis puolueen II edustajakokouksen ja puolueen kahtiajakaantumisen jälkeen. Tavallisesti, jos Vladimir Iljitš matkusti kesällä maaseudulle, hän muutaman päivää kestäneen täydellisen levon jälkeen, milloin se oli mahdollista, jatkoi sielläkin työtään. Ellei kaupungista matkustaminen ollut mahdollista tai jos tuo matka kesti vain muutaman päivän, niin Vladimir Iljitš ja Nadežda Konstantinovna tekivät useinkin sunnuntaisin jalan tai polkupyörällä retkiä kaupungin ulkopuolelle, joskus vuoristoon. „Tahtomattakin kaikki tapahtuu ulkolaiseen tapaan, teemme retkiä juuri sunnuntaisin, vaikka se onkin epämukavaa, sillä kaikki paikat ovat täpö täynnä”, kirjoitti Vladimir Iljitš kirjeessään äidille maaliskuun 29 päivänä 1903. Lähtiessään tuollaiselle retkelle he ottivat tavallisesti mukaansa voileipiä päivällisen asemesta ja menivät koko päiväksi. Eipä ihme, että Vladimir Iljitš ja Nadežda Konstantinovna joutuivat „retkeilijöiden” kirjoihin, kun taas toiset toverit olivat „cinemalaisten” („cinemassa”¹ kävijöiden) kirjoissa, kuten he toisinaan laskivat keskenään leikkiä.

Vladimir Iljitš ei erikoisemmin pitänyt erilaisista huveista, joissa toiset toverit löysivät itselleen levon jännittyneen työn jälkeen. Ulkomailla ollessaan hän ei nähtävästi käynyt milloinkaan elokuvissa, harvoin teatterissa. Hän katsoi Berliinissä „Kankurit” ollessaan ensi kerran ulkomailla, kävi teatterissa myöskin silloin, kun oli maanpaossa „verrattain vapaana”

¹ „cinema” — kinematografi.— M. U.

(ts. ilman perhettä) tai kun hän voimaperäisen työn jälkeen onnistui jonkin asian takia pääsemään suurkaupunkiin, ja hän käytti hyväkseen tuota matkaa „virkistyäkseen” hiukan. Mutta ulkolaiset teatterit eivät tyydyttäneet Vladimir Iljitšiä näytelmilään (joskus he Nadežda Konstantinovnan kanssa lähtivät pois teatterista ensimmäisen näytöksen jälkeen, minkä takia toverit leikillisesti moittivat heitä turhasta rahankulutuksesta), ja myöhemmistä teatterissa käynneistä häntä luultavasti miellytti vain näytelmä „Elävä ruumis”. Hän piti erikoisesti Taideteatterista, missä hän jo kävi Lalajantsin („Kolumbuksen”) kanssa asuessaan Moskovassa ennen maanpakoon lähtemistä, ja äidille helmikuussa 1901 lähettämässään kirjeessä hän kirjoitti, että „aina tähän saakka muistelen tyydytyksellä” tuota teatterissa käyntiä. „Haluttaisi venäläiseen Taideteatteriin, katsomaan „Pohjalla””, luemme hänen kirjeestään helmikuun 4 päivänä 1903. Hänen onnistui nähdä „Pohjalla” näytelmä vasta monta vuotta myöhemmin asuessaan vallankumouksen jälkeen Moskovassa.

Verrattain harvoin Vladimir Iljitš kävi niinkään konserteissa, vaikka pitikin musiikista. „Joku aika sitten olimme ensimmäisen kerran tänä talvena hyvässä konsertissa”, luemme tuosta samasta kirjeestä, „ja jäimme erittäin tyytyväisiksi, varsinkin miellytti Tšaikovskin viimeinen sinfonia (Symphonie pathétique).” „Kävin äskettäin oopperassa, kuulin suurella nautinnolla „Juutalaisnaisen”. Olen kuullut sen kerran ennenkin, Kasanissa (kun laului Zakržecky), luultavasti noin 13 vuotta sitten”, kirjoitti hän äidille helmikuun 9 päivänä 1901, „eräät sävelet ovat jääneet mieleen”. Ja hän vihelteli usein noita säveliä (hänelle ominaisella tavalla hampaiden lomitse). Myöhemmin, ollessaan ulkomailla, Vladimir Iljitš kävi harvoin oopperassa ja konserteissa. Musiikki vaikutti liian voimakkaasti hänen hermoihinsa, ja milloin ne olivat epäkunnossa — se tapahtui hyvin usein maanpakolaiselämän järkytysten ja huolien vuoksi — hänen oli vaikea sitä kuunnella. Vladimir Iljitšin hiljaiseen elämäntapaan (huvittelun mielessä) vaikutti suuresti hänen suuri työtaakkansa ja vaatimattomat rahavarat.

Verrattain vähän huomiota Vladimir Iljitš kiinnitti myöskin erilaisiin nähtävyyksiin. „Olen niihin nähden yleensä välinpitämätön”, kirjoitti hän kirjeessään Berliinistä 1895, „ja enimmäkseen joudun katsomaan niitä vain sattumalta. Ja yleensäkin minua miellyttää enemmän kuljeskella erilaisissa kansan huvipaikoissa ja iltamissa kuin käydä museoissa, teattereissa, pasaseissa ym.”. Tuohon „kuljeskeluun” eri paikoissa Vladimir Iljitš käytti tavallisesti illat asuessaan Berliinissä 1895, ja se antoi hänelle mahdollisuuden „perehtyä Berliinin tapoihin ja totuttaa korvansa saksan kieleen”. Mutta hän ei tutkinut noita tapoja ainoastaan Berliinissä, ollessaan ensi kerran ulkomailla. Hänen

omaisilleen lähettämässä kirjeissä on monia kohtia, jotka osoittavat, että Pariisissa asuessaankin tai joutuessaan pysähtymään siellä ollessaan matkalla, hän tarkkaili tyydytyksellä sikäläistä elämää pannen merkille Pariisin väestön luontevuuden käyttäytymisessä kaduilla ja bulevardeilla. „Pariisi on kovin epämurkka kaupunki vaatimattomilla varoilla elämistä varten ja kovin uuvuttava”, kirjoitti Vladimir Iljitš tehtyään sinne muutaman päivän kestäneen matkan. — „Mutta jos aikoo vain käväistä, ajella huvikseen — sen parempaa ja iloisempaa kaupunkia ei löydy.” Vladimir Iljitš tarkkaili myöskin tšekkiläistä elämää ollessaan matkan varrella Tšekkoslovakiassa ja sääliitteli, ettei ollut opiskellut tšekin kieltä; hän kuvaili kirkkain värein Galitsian talonpoikien elämää ja tapoja, joita hänellä oli mahdollisuus seurata eläessään Galitsiassa, sekä Münchenin kaduilla ollutta konfetti- ja serpentiinikarnevaalia ym. Hän rakasti elämää sen kaikissa ilmenemismuodoissa ja osasi harvinaisen hyvin tarkkailla ja tutkia sitä perinpohjin.

Vladimir Iljitšin kirjeistä voidaan päätellä, miten hän suhtautui omaisiinsa sekä jossain määrin siitä, miten hän yleensä suhtautui ihmisiin. Noista kirjeistä uhoaa suuri huomaavaisuus ja huolenpito. Vladimir Iljitš oli kovin kiintynyt omaisiinsa, varsinkin äitiinsä, ja huolenpito siitä, että hänen olisi vain parempi, rauhallisempi ja mukavampi elää, henkii kaikista kirjeistä välittömästi niin häntä kuin muitakin perheenjäseniämme kohtaan. Vladimir Iljitšin kirjeissä on vähän väliä kyselyjä terveyden-tilasta, siitä, „miten olette järjestäytyneet asumaan, eikö asunto ole kylmä”. „Minua huolestuttaa”, kirjoitti hän kirjeessään äidille 1909, „kun teillä on kylmä asunto... Kunhan et vain vilustuisi... Ettekö voisi ryhtyä jonkinlaisiin toimenpiteisiin, mahdollisesti sinne voisi pystyttää pienen kamiinan?..” Noissa kirjeissä hän usein neuvoi „paremmin lepäämään kesällä”, „vähemmän touhuamaan, enemmän lepäämään ja pysymään terveenä” yms.

Vladimir Iljitš osoitti erittäin suurta huomiota äitiä kohtaan silloin, kun häntä kohtasi jokin onnettomuus, ja sellaisia onnettomuuksia oli niin kovin paljon äidin elämässä. Perheemme jäsenistä joutui milloin yksi, milloin toinen vankilaan tai karkotukselle, ja joskus useampia kerralla, ja korkeasta iästään huolimatta hänen piti käydä yhä useammin vankiloissa tai vierähtämässä paketteja, piti istua tuntikaupalla santarmien ja vartijain odotushuoneissa, kärsiä sydänsurua, joskus aivan yksinään, lastensa takia, joilta oli riistetty vapaus. Se, miten Vladimir Iljitš oli levoton äidin puolesta hänen elämänsä noina vaiheina ja kärsi erilläänolosta, näkyy varsin selvästi hänen äidille lähettämästään kirjeestä syyskuun 1 päivänä 1901. Maria Iljinitšna ja Mark Timofejevitiš istuivat silloin vankilassa, Anna Iljinitšna oli ulkomailla eikä voinut palata Venäjälle, koska hänetkin olisi vangittu

samasta asiasta, eikä Dmitri Iljitškään voinut jäädä äidin luo, sillä hänen piti lopettaa yliopisto Jurjevissa. Samanlaiseen yksinäisyyteen jäi äiti vieraassa kaupungissa, kun 1904 vangittiin Kieivissä puolueen Keskuskomitean ja Kievin komitean oikeusjutun takia Dmitri Iljitš, Anna Iljinitšna ja Maria Iljinitšna.

Vladimir Iljitš halusi aina, että äiti olisi elänyt hänen kanssaan ja kutsui äitiä monta kertaa luokseen. Mutta sitä oli vaikea toteuttaa muun muassa sen vuoksi, kun äiti oli aina niiden lastensa kanssa, jotka erikoisesti tarvitsivat hänen apuaan, ja Venäjällä tuota apua tarvitsi melkein aina se, kehen kohdistui poliisivaino. Sen takia (Vladimir Iljitšin ensimmäisen ja toisen maanpaon aikana) hänen onnistui käväistä vain kaksi kertaa ulkomailla ja tavata pikimmältään Vladimir Iljitšiä. Vuonna 1902 äiti eli kuukauden Vladimir Iljitšin ja Anna Iljinitšnan kanssa Loguivyssä, pohjois-Ranskassa. Toisen ja viimeisen kerran äiti näki Vladimir Iljitšiä Tukholmassa, missä hän kävi Maria Iljinitšnan kanssa 1910 tapaamassa Iljitšiä. Noiden matkojen aikana Vladimir Iljitš antoi äidille aina tarkat matkaohjeet, neuvoi yöpymään hotelleissa „ettei matka kovin rasittaisi”. Juuri Tukholmassa M. A. Uljanova sai kuulla ensimmäisen ja viimeisen kerran Vladimir Iljitšin puhuvan maanpaossa olleiden työläisten kokouksessa. Kun matkustimme pois, Vladimir Iljitš saattoi meidät satamaan saakka — laivaan hän ei voinut tulla, sillä tuo laiva kuului venäläiselle yhtiölle ja Vladimir Iljitš olisi voitu siellä vangita, — ja muistan tähän saakka hänen kasvojensa ilmeen, kun hän, seisten laiturilla, katsoi äitiin. Kuinka paljon tuskaa olikaan silloin hänen katseessaan! Aivan kuin hän olisi aavistanut sen olevan viimeisen tapaamisen äidin kanssa. Ja niin tapahtuikin. Vladimir Iljitš tapasi omaisensa vasta palattuaan Venäjälle Helmikuun vallankumouksen jälkeen. Äiti oli kuollut vähän ennen sitä, heinäkuussa 1916. Me emme lainkaan saaneet Vladimir Iljitšin ensimmäistä lyhyttä kirjettä, jonka hän oli lähettänyt sen jälkeen, kun oli saanut tiedon tuosta kuolemasta. Myöskään seuraava kirje ei ole säilynyt, mutta muistan hyvin sen sisällön; äidin kuolema oli hänelle suuri menetys, hän kärsi siitä kovasti ja osoitti paljon hellyyttä meitä kohtaan, jotka myös olimme murtuneita tuon kuoleman johdosta.

Vladimir Iljitš osoitti aina suurta huomiota siskojaan ja veljeään sekä M. T. Jelizarovia kohtaan, tiedusteli alituisesti, miten he elävät, miten on toimeentulon ja terveyden laita, lepäävätkö hyvin yms. Hän koetti järjestää meille käännöstyötä lähettäen siinä tarkoituksessa joskus vieraskielisiä kirjoja, oli kiinnostunut lukemastamme ja toimistamme, kutsui luokseen asumaan ym. Suurta huomiota Vladimir Iljitš kohdisti myöskin tovereihin kysellen sitä, miten he elävät, ja auttoi heitä kaikin tavoin. Niinpä hän otti kirjoittaakseen esipuheita toverien tekemiin käännöksiin:

auttaakseen heitä noiden käännösten julkaisemisessa ja siis helpottaakseen ansiomahdollisuuksia.

Niistä tovereista, jotka eivät tunne maanpakolaiselämän ja tsarisminaikaisen legaalisen kirjeenvaihdon oloja, voivat näyttää kummallisilta ja käsittämättömiltä Vladimir Iljitšin kirjeissä usein tavattavat maininnat siitä, että hän elää „oikein tasaisesti”, „hiljalleen”, „tyynesti ja rauhallisesti” jne. sellaisina kausina kuin esimerkiksi imperialistisen sodan aikana, kun taas kirjallisuudesta ja legaalista kirjeenvaihdosta näkyy, että hän taisteli raivokkaalla tarmolla šovinismia vastaan, jonka vaikutukseen oli joutunut sosialidemokraattisen puolueen enemmistökin. Mutta ei pidä unohtaa, että Vladimir Iljitš saattoi silloin esiintyä vain painetun sanan kautta — lehdessä, joka ilmestyi vain kerran monessa viikossa, toisinaan kerran monessa kuukaudessa, ja jonka lähettäminen, samoin kuin aikakauslehtienkin lähettäminen, oli tavattoman vaikeata — ja pienissä maanpakolaisten kokouksissa tai ulkomaalaisten työläisten kerhoissa. Käsitettävästi nuo mahdollisuudet olivat Vladimir Iljitšille äärettömän vähäisiä, ja jos hän N. K. Krupskajan kertoman mukaan vaikutti Venäjän vallankumouksen alussa leijonalta, joka riuhtoi päästäkseen pois häkistään, niin eivätkö maanpako ja erilläänolo Venäjältä olleet hänelle aikaisemminkin, varsinkin imperialistisen sodan aikana, sinä häkkinä, joka ei antanut hänen kehittyä aikanaan täyteen mittaan johtajana, kansan tribuunina? Hän pyrki kiihkeästi todelliseen toimintaan, työläisjoukkoihin, mutta sen asemesta hänen piti opettaa kahta — kolmea toveria voidakseen heidän välityksellään vaikuttaa laajempiin piireihin. Ja selvään on, että Vladimir Iljitšille sellainen toiminta, samoin kuin tilanne yleensäkin „uneliaassa Bernissä”, oli todellakin liian „tyyntä”, liian „hiljaista”...

Legaalisessa kirjeenvaihdossa pujahtaa vain harvoin esiin hänen raivonsa „kaikkein vahingollisimman tyyppin pahimpia opportunisteja” vastaan, „tavatonta halpamaisuutta vastaan, kun äänestetään luoton puolesta” jne. Tässä häntä sitoivat sensuurin asettamat rajat, ja kannattaa vain tarkkailla, mitkä lauseet hänen kirjeissään „kiinnittivät” ohranan agenttien ja santarmien „huomion puoleensa” ja joutuivat „todistuskappaleiden joukkoon”, kun käsittää, että kuten hän, niin hänen omaisensakin olivat siihen aikaan sellaisessa asemassa, jolloin „on kovin vaikeaa olla kirjeenvaihdossa siten kuin haluttaisi”.

Kuten alussa on sanottu, Vladimir Iljitšin omaisilleen lähettämällä kirjeillä on merkitystä ja ne ovat mielenkiintoisia siinä mielessä, että ne luonnehtivat häntä ihmisenä (tuo luonnehtiminen ei tietenkään ole läheskään täydellistä, ja se on jossain määrin yksipuolista kirjeenvaihto-olosten takia). Siinä suhteessa ne ovat mielestämme arvokas lisä kirjallisuuteen Vladimir

Iljitsistä, ja on vain sääliteltävä sitä, että niin monet hänen sekä omaisilleen että tovereilleen lähettämät kirjeet ovat joutuneet hukkaan. Leninistä johtajana, poliittisena toimihenkilönä ja tiedemiehenä kertovat toiset asiakirjat ja ennen kaikkea hänen rikas kirjallinen perintönsä.

Toinen maanpako muodostui Vladimir Iljitsille erittäin ras-kaaksi. Jouduttuaan Geneveen sen jälkeen, kun oli elänyt Pietarissa ja Pietarin lähistöllä, hänen oli kovin vaikea palata „entiseen kotiinsa”. „Olemme jo olleet muutaman päivän täällä kirotussa Genevessä”, kirjoittaa hän kirjeessään M. I:lle tammi-kuun 14 päivänä 1908. „Inhottava soppi, mutta ei sille mitään mahda. Mukaudutaan.” Ja luonteenomaisella sitkeydellään ja tarmolla Vladimir Iljits tarttui käsiksi työhön, sillä hän osasi „mukautua” kaikenlaisiin oloihin. „Vastenmielinen oli vain aivan ensi vaihe siirtymisessä, siirtymisessä paremmasta pahempaan. Mutta se oli väistämätöntä”, kirjoitti hän seuraavassa kirjeessään äidille. Ja taaskin, kuten siirtymisessä paremmasta pahempaan, hän kärsi tuona aikana työtään varten tarvittavien kirjallisten aineistojen, kirja-uutuuksien ja sanomalehtien kovasta puutteesta, sillä Pietarissa hänellä oli mahdollisuus lukea kaikki sanomalehdet ja aikakausjulkaisut sekä seurata kaikkia kirja-uutuuksia. Ja hän pyysi „hankkimaan... III Duuman pöytäkirjat (selostusten virallisen pikakirjoitusjulkaisun sekä julkilausumat, välikysymykset ja Duumassa esitettävät lakiehdotukset)” ja lähettämään hänelle „*kaikki*, ilman mitään poisjättöjä”. Häntä kiinnostivat myös „ohjelmat, tiedotukset ja lokakuulaisten, oikeistolaisten, kasakkaryhmän ym. lehtiset”. Häneltä puuttui noita tarpeellisia aineistoja, kun „Duumassa taas noita „papereita” lojuu varmaan-kin lattialla, eikä kukaan nosta niitä ylös”. Hän pyysi lähettämään itselleen myös „*kaikki* menševikkien uusimmat julkaisut”, eri ammattialojen aikakausjulkaisut, jotka olivat säilyneet hävityk-seltä, ym.

Mutta Vladimir Iljits ei maanpaossa tuntenut puutetta ainoas-taan kirjoista,— vaikka me koetimmekin saattaa hänelle ainakin kaikkein mielenkiintoisimmat julkaisut, mitä kirjamarkkinoille ilmestyi,— vaan myöskin venäläisistä sanomalehdistä. Varsin huonosti olivat asiat siinä suhteessa imperialistisen sodan aikana, jolloin Vladimir Iljits oli aika ajoittain vallan ilman venäläisiä lehtiä. „Lähettäkää kerran viikossa venäläisiä luettuja sanoma-lehtiä, sillä minulla ei ole *minkäänlaisia*”, kirjoitti hän syyskuun 20 päivänä 1916 päivätyssä kirjeessään.

Ansiotyön tarve oli myös hyvin suuri, varsinkin Vladimir Iljitsin maanpaossa olon viimeisinä vuosina. „Meiltä loppuvat pian kaikki entiset toimeentulolähteet, ja kysymys ansiosta käy kohtalaisen kärkeväksi” (joulukuun 14 päivä 1915). Ja tuo kysy-mys „huolestuttaa häntä melko lailla”, kirjoitti Nadežda Konstan-

tinovna, sillä Vladimir Iljitš oli kovin turhantarkka raha-asioissa, karttoi apua, tulipa se kenen taholta tahansa. „Alan kirjoittaa kävi miten kävi”, kirjoitti hän syyskuun 20 päivänä 1916, „sillä hinnat ovat tätä nykyä hiton korkeat, elämä on käynyt vietävän vaikeaksi”.

Vieläpä muutamaa kuukautta ennen Helmikuun vallankumousta, syksyllä 1916, Vladimir Iljitšin piti hankkia kirjoja kääntääkseen, sopia kustantajien kanssa niiden julkaisemisesta. Miten tuhlaavaisesti hänen voimansa olisivatkaan kuluneet, jos hänen todellakin olisi pitänyt käyttää aikaansa käännöksiin, mutta vallankumous „esti” sen.

Sellaista oli hänen elämänsä maanpaossa vähän ennen vallankumousta. Vaikka Vladimir Iljitšiltä ei milloinkaan puuttunut tarmoa ja lujuuatta, niin etäisyys Venäjältä, niistä työväenjoukoista, joiden kanssa hän aina pyrki olemaan välittömässä yhteydessä, ja vaikeat olot maanpaossa saivat aikaan sen, että „hermot ovat alkaneet pettää”, että koko organismi oli huomattavasti heikentynyt.

Katkeralta hänen kirjeessään helmikuun 15 päiväältä 1917 kuulostaa se, kun hän kirjoitti, miten Nadežda Konstantinovna laski leikkiä rahalähetyksen tultua Venäjältä: „sinäpä (Vladimir Iljitš.— *M. U.*) olet alkanut saada „eläkettä””.

Ja tuon kirjeen jälkeen, missä leikillisten sanojen takaa näkyivät niin selvästi ne vaikeat olot, joissa Vladimir Iljitšin täytyi elää ennen vallankumousta, seurasi lyhyt iloinen lennätintiedotus: „Saavumme maanantaina yöllä 11. Tiedottakaa „Pravdalle” Uljanov”.

Hänen maanpaossa olonsa oli loppunut. Oli loppunut myös kirjeiden lähetyksen omaisille.

Sen jälkeen sain enää vain kaksi pientä kirjelappusta Vladimir Iljitšiltä, ne olivat yhtä lyhyitä kuin hänen maanalaisuutensa Suomessa kerenskiläisyyden ja kornilovilaisuuden aikana Lokaan suuren voiton aattona.

